

PRILOG POZNAVANJU CRKVE SV. MARIJE U BLIZNI¹

Lovorka ČORALIĆ – Ivana PRIJATELJ PAVIČIĆ, Zagreb

Na osnovi neobjavljenih spisa iz Državnog arhiva u Zadru razmatraju se novi podaci o vezama trogirskih graditelja Ivana i Ignacija Macanovića s Bliznom te ukazuje na njihovo sudjelovanje u izgradnji tamošnje župne crkve 1740. i 1745. godine.

Selo Blizna u trogirskim se bilježničkim spisima prvi put spominje 1251. godine, dok se tamošnja crkva sv. Marije spominje od 1300. Iz 1687. potječe podatak o ustroju župe u Bliznoj. Do 1830. župa je bila pod trogirskom, a potom je pripojena šibenskoj biskupiji. Franjevci sinjskoga samostana koji su ovo područje, opustošeno u mletačko-turskim ratovima, naselili novim stanovništvom, posluživali su župu od XVIII. stoljeća. Godine 1968. župa je pripala splitskomu franjevačkom samostanu.

Stara župna crkva bila je posvećena Marijinu Porođenju, a porušena je u doba mletačko-turskih sukoba na ovom području. Nakon oslobođenja od osmanlijske vlasti sagrađena je nova, danas zapuštena crkva s polukružnom apsidom. U njezinoj blizini u XVIII. stoljeću podiže se nova župna crkva posvećena Gospi od Porođenja, s velikim oltarom iz 1850. godine.

Prema dosadašnjim saznanjima koja se temelje na vizitacijama trogirskih biskupa (ponajprije onoj Didaka Manole /1755.–1766./ iz 1757.) zna se da se nova crkva u Blizni započela graditi 1745. godine. Manola 1757. navodi da je prije 12 godina otpočela gradnja.² Seljaci Blizne zamolili su biskupa da posjeti Bliznu, Vinovac i Mitlo, kako bi se uvjerio da su daleko od župne kuće te da je potrebno podići novu župu. U Blizni je našao da je groblje ograđeno kamenim zidom, na zapadnoj je strani stara crkva, a 7 koraka od nje započeta je spomenuta nova crkva.

¹ Ovaj tekst nastao je u okviru znanstvenoistraživačkog projekta koji se vodi pri Institutu za povijest umjetnosti u Zagrebu. Zahvaljujemo na pomoći pri izradi rada djelatnicima Državnog arhiva u Zadru, fra Karlu Jurišiću i fra Josipu Anti Soldi.

² K. STOŠIĆ, *Sela šibenskog kotara*, Šibenik, 1941., str. 82, 83; L. KATIĆ, *Povijesni podaci iz vizitacije trogirске biskupije u XVIII stoljeću*, *Starine JAZU*, knj. 48, Zagreb, 1958., str. 310; J. A. SOLDI, *Šematizam Franjevačke provincije Presvetog Otkupitelja*, Split, 1979., str. 48–49; ISTI, *Mir i dobro*, Monografija Franjevačke provincije Presv. Otkupitelja, Split, 1981., str. 54 i 249. Zahvaljujemo na podacima o crkvi fra J. A. Soldi i fra K. Jurišiću.

Nacrt za crkvu izradio je Ivan Krstitelj Nutrizio iz Trogira³, koji je ujedno i nadzirao tijek radova. Radom je izravno upravljao ondašnji trogirski generalni vikar Ivan Kalebota (Calebotta). Konkretno graditeljske zahvate vodio je, između ostalih, Ivan Macanović (Raguseo) te nakon njegove smrti sin mu Ignacije. Manola navodi da je Macanović izigravao bratime i otezao s gradnjom, za koju je primio 70 zlatnih dukata. Napominje da je za gradnju bio pripravan cjelokupan građevni materijal (držali su ga u staroj crkvi), osim sitnog pijeska. Crkva je zajedno s apsidom trebala biti duga 30 lakata, a široka 10. Nadalje, Manola navodi da je crkva trebala biti slična onoj sv. Jakova na Čiovu (koju je gradio Petar Nutrizio⁴). Ističe da joj, u trenutku kada bude dovršena, neće biti ravne u čitavom Zagorju.

U vrijeme kada Manola piše svoju vizitaciju, dovršena je samo apside crkve, kao i dvojna vrata: jedna na pročelju (za koja Manola navodi da su »upravo krasna za one krajeve«) i druga s južne strane. Iz spomenutoga Manolina navoda može se zaključiti da je 1757. godine već dijelom izgrađeno pročelje crkve. Trogirski biskup piše da su polovicu apside i dio zida izgradili crnogorski majstori, po nacrtu i pod nadzorom Ivana Krstitelja Nutrizija. Iz gore navedenih podataka može se pak zaključiti da je u vrijeme Manoline vizitacije postojao dio južnog zida crkve s vratima. Prema biskupovu pisanju doznajemo da su Macanovići nastavili gradnju crkve za koju je projekt izradio I. K. Nutrizio, s kojime su ovi trogirski graditelji bili i rodbinski povezani. Poznato je, naime, da je Domina Macanović (Raguseo) bila u bliskim rodbinskim vezama s Petrom Nutrizijom pok. Jurja, a nakon Petrove smrti, njegova kći Jacobina živjela je u kući Macanovićeveih.⁵

Za gradnju crkve prinose su dali stanovnici selâ Blizna, Mitlo i Vinovac, koji su svi pripadali jednoj bratovštini. Novac za pročelje dao je glavni dobročinitelj crkve, Mihovil Pletković, kojega su seljani postavili za upravitelja. On je želio podići i velebni zvonik sličan onome na crkvi Gospe od Karmena u Trogiru. Njegova se želja nije ostvarila: današnja crkva u Bliznoj ima zvonik na preslicu.⁶ Već biskup Ivan Antun Kačić (1722.–1730.) u svojoj drugoj vizitaciji (1730.) hvali Pletkovića jer je crkvi u Blizni pribavio kalež, ruho i sve drugo što je potrebno za vršenje službe Božje.

Današnja je crkva u Blizni jednostavna, jednobrodna građevina s apsidom i zvonikom na preslicu. Iznad jednostavno profiliranih vrata osmerolatična je rozeta, a pročelje završava

³ Spominje ga L. KATIĆ, *nav. dj.*, str. 310.

⁴ K. PRIJATELJ, *Umjetnost XVII. i XVIII. stoljeća u Dalmaciji*, Zagreb, 1956., str. 23; I. BABIĆ – A. DUPLANČIĆ, *Povijest trogirske obitelji Babić-Nutrizio*, Građa i prilozi za povijest Dalmacije, sv. XI, Split, 1990., str. 334–336.

⁵ I. BABIĆ – A. DUPLANČIĆ, *nav. dj.*, str. 336. O Jacobini Nutrizio-Babić pok. Petra i njezinoj tutorici Margareti, supruzi pok. Ignacija Macanovića, vidi u DAZ, AT, kut. 37, sv. 46, f. 1–22; DAZ, AT, kut. 60, sv. LV.1/ Oporuke, 1733–1736/, str. 40–41 i DAZ, AT, kut. 159, Spisi kneza Giovannija Gottarda Cattija (1724.–1727.), *Mandatorum tertius*, str. 47.

⁶ Crkva Gospe od Karmena u današnjem proširenomu barokiziranom obliku datira iz početka XVII. stoljeća, a zvonik je sagrađen za biskupa Antuna Guida, 1618. godine. Ona je »župna« crkva ovog dijela Varoši. Vidi G. ANTONIO – I. TACCONI, *Biografia documentata di don Riccardo Tacconi*, Split, 1918, str. 44–54; I. DELLALE, *Trogir*, Split, 1936., str. 77–78; S. PIPLOVIĆ, *Graditeljstvo Trogira u 19. stoljeću*, Split, 1996., str. 59–60.

na preslicu s dva zvona. Pobočni zidovi otvoreni su trostrukim prozorima. Crkva je bila obnavljana u više navrata, 1923., 1961. i 1977. godine.⁷

***

U Državnom arhivu u Zadru, Arhiv Trogira (DAZ, AT), sačuvano je nekoliko dosad neobjavljenih spisa koji dopunjuju naša dosadašnja saznanja o izgradnji Gospine crkve u Blizni koncem prve polovine XVIII. stoljeća.

Iz dosad poznate arhivske građe zna se da su 1745. godine na projektu izgradnje Gospine crkve u Blizni sudjelovali Ivan (III) Macanović (Raguseo)⁸ i njegov sin Ignacije (II)⁹.

U dokumentu od 16. kolovoza 1745. (DAZ, AT, kutija 173, Spisi kneza Pietra Marije Cornera /1743.–1745./, sv. XI, Estrordinario quinto /1745./, str. 45) spominju se Ivan (III) i njegov sin Ignacije glede izgradnje župne crkve u Bliznoj. U spomenutom dokumentu Ignacije Macanović u svoje i očevo ime traži pred predstavnicima crkve u Blizni, prokuratorom Mihovilom Pletkovićem, županom Ilijom Pletkovićem, Petrom Galićem i Stjepanom (nečitko prezime) zvanim (rečenim) Pavić, predstavnicima mjesta, da im u nastavku gradnje crkve seljaci i materijal budu svakodnevno na raspolaganju. Ignacije ukazuje na nemar i nehaj seljaka zbog kojih su izgubljeni brojni dani gradnje. Stoga protestira pred predstavnicima mjesta moleći ih da njemu i ocu budu plaćeni svi dani koje će izgubiti na gradilištu zbog nedolaska seljaka na rad.

U DAZ, AT, kutija 169, Spisi kneza i kapetana Zuanea Querinija (1737.–1739.) nalaze se dva spisa iz 1740. godine, koji bi se mogli odnositi na izgradnju Gospine crkve u Blizni. Iz sadržaja tih spisa moglo bi se zaključiti da je Ivan Macanović počeo pripreme oko izgradnje crkve nekoliko godina ranije.

Prvi spis (DAZ, AT, kut. 169, Spisi kneza i kapetana Z. Querinija, Liber mandatorum, liber secundus /1739–1740/, str. 24') govori da je 5. ožujka 1740. u Trogiru u notarskoj kancelariji potpisan ugovor u korist protomajstora Ivana Macanovića, a protiv Mate Galića, prokuratora crkve u Blizni, Dimitrija Zecca i njihovih pratilaca, a koji se trebao izvršiti do 13. lipnja iste godine. O čemu je bila riječ u citiranom spisu iz sačuvanog dokumenta, nažalost ne možemo ništa zaključiti. Dana 9. srpnja 1740. u Splitu opunomoćenik Ivana Macanovića u njegovo ime pred predstavnicima iz Blizne traži da, budući da prethodno postignut dogovor nije poštovan, prekršitelji ugovora budu kažnjeni sa 100 dukata, odno-

⁷ S. Piplović donosi podatke o pripremama za obnovu crkve i župne kuće koncem XIX. i početkom XX. stoljeća. Bilo je određeno da budu popravljeni 1892. godine. Radovi su bili uključeni u dotaciju za iduću godinu, ali su se otegli. U razdoblju 1898.–1902. godine obavljene su pripreme i izgrađena je četvrta kod župne kuće. Za nove popravke na crkvi sazvano je javno nadmetanje 1914. godine uz ukupan trošak od 1260 kruna (S. PIPLOVIĆ, *nav. dj.*, str. 80). O popravcima na crkvi vidi J. A. SOLDO, 1979., str. 49.

⁸ Sin Ignacija (I), Ivan (III) Macanović, rođen u Trogiru 29. lipnja 1705., naslijedio je djedov i očev zanat. C. FISKOVIĆ spominje da je vrlo rano započeo graditeljski posao, surađujući s djedom i ocem na utvrđenjima Knina i Zadra, čini se negdje oko 1726.–1728. godine (C. FISKOVIĆ, *Prvi poznati dubrovački graditelji*, Dubrovnik, 1955., str. 222).

⁹ Dana 29. siječnja 1727. supruga Uršula, kći majstora Antuna Zanettija, rodila mu je sina Ignacija (II). Usporedi: C. FISKOVIĆ, *nav. dj.*, str. 224; N. BEZIĆ-BOŽANIĆ, »Trogirski obrtnici od druge polovice 16. stoljeća do pada Mletačke Republike 1797. godine«, *Vartal*, br. 1–2, Trogir, 1993., str. 110. Dana 5. veljače 1727. zabilježeno je njegovo krštenje u Knjizi krštenih u Župnom uredu u Trogiru.

sno da pod prijetnjom uhićenja bude ispoštivana arbitraža od 5. svibnja, a kako je navedeno u notarskom pismu od 13. *del sudetto* (očito se odnosi na gore spomenuti dogovor od 13. lipnja).

Drugi dokument nalazi se u DAZ, AT, Spisi kneza Z. Querinija, Atti civili di cause depi-tate. Liber secundus (1738.–1740.), str. 56. Dana 28. travnja 1740. prokurator crkve u Blizni, Mate Galić, Dimitrije Zecco i protomajstor Ivan Macanović okupili su se zbog obustave radova na gradilištu (iz dokumenta se ne nazire kojem) do neke druge odluke sudskih tijela. Iz teksta dokumenta, koji je dijelom nečitak, nazire se da je Macanović potpisao s prokuratorom Dimitrijem Zeccom ugovor od 27. ožujka iste godine. Glede tog ugovora trebao se očitovati 29. travnja. U dodatnoj bilješci sa strane navode se datumi u svezi s nekom parnicom. Doznajemo da je 4. svibnja 1740. upućena tužba protiv Ivana Macanovića. Prisjetimo se, 1757. godine biskup Didak Manola navodi da je Macanović izigravao bratime i otezao gradnju, za koju je bio primio 70 zlatnih dukata, te je vjerojatno navedena tužba s time bila u uskoj vezi.

Postavlja se pitanje da li se spomenuti spisi iz Državnog arhiva u Zadru iz 1740. godine, iz vremena kada je biskup Trogira bio Jeronim Fonda (1738.–1754.), odnose na izgradnju crkve u Blizni.

Na osnovi Manoline vizitacije i dokumenata iz zadarskog arhiva iz 1745. godine doznajemo višestruke razloge za otezanje s gradnjom crkve: otezali su i prokurator crkve s predstavnicima sela Blizna, kao i graditelj Ivan Macanović i njegov sin Ignacije. Tako su do 1757. godine bili podignuti samo dijelovi nove župne crkve.

U vrijeme kada održava vezu s predstavnicima Blizne (između 1741. i 1742. godine) Ivan Macanović navodi se u Trogiru kao službeni procjenitelj različitih gradnji. Kao gradski protomajstor nije sklapao posebne ugovore dok je radio za državne potrebe. Fisković¹⁰ spominje da je bio (zaposlen) u Nerežišćima na Braču.¹¹

Ignaciju Macanoviću uz Bliznu se atribuirala i još jedan nedovršen, djelomično započet projekt: barokno pročelje nikad sagrađene nove župne crkve u Velikom Drveniku, koje danas stoji kao kulisa ispred pročelja ranije crkve, početkom XVIII. stoljeća proširene izgradnjom sjeverne i južne lađe.¹² Zbog nestašice novaca i teških prilika ambiciozni graditeljski zahvat u Drveniku bio je prekinut i ostalo je samo pročelje, »kao svjedočanstvo jednog nedovršenog a vrlo zanimljivog podhvata dalmatinskog domaćeg graditeljstva kasnog baroka« (kako je zapisao K. Prijatelj u svom članku o tom Macanovićevu radu). Za razliku od fasade župne crkve na Velikom Drveniku, na današnjoj moderniziranoj crkvi u Bliznoj, u kojoj je, nažalost, tako malo ostalo od projekta iz sredine XVIII. stoljeća, teško se može osjetiti stil trogirskih baroknih graditelja koji su na njoj radili. Ipak, dokumenti o

---

¹⁰ C. FISKOVIĆ, *nav. dj.*, str. 224.

¹¹ Iz dokumenata koji se čuvaju u Nadbiskupskom arhivu u Splitu (NAS), Arhiv trogirске biskupije (T) doznajemo da je na crkvi i samostanu sv. Mihovila u Trogiru radio u više navrata: dana 13. ožujka 1740., 1. prosinca 1741., 16. kolovoza 1742., 27. travnja 1743., 5. lipnja 1744. te 3. svibnja 1745. godine (ovaj put zajedno sa sinom). Vidi NAS, T, sv. 46, f. 12 r, f. 19, 5. 24, f. 25, f. 30' i f. 43.

¹² K. PRIJATELJ, »Macanovićevo pročelje u Velikom Drveniku«, *Kulturna baština*, sv. 7–8, Split, 1978., str. 49–52; ISTI, »Milnarski spomenici«, u: *Prvi libar o Milnoj*, Brački zbornik, Milna, 1998., str. 257–258.

njezinoj gradnji iz zadarskog arhiva i Manolina vizitacija svjedočanstvo su o projektu na kojem je Ignacije II. Macanović radio u vrijeme kada se prihvatio svoga najvažnijeg djela, župne crkve u Nerežišću.

Prilozi

1) DRŽAVNI ARHIV U ZADRU, ARHIV TROGIRA, kutija 169, Spisi kneza i kapetana Zuannea Querinija (1737.–1739.). Atti civili di cause deputate. Liber secundus (1738.–1740.), str. 56.

28 aprile 1740

Mattio Galich procurator della Chiesa di Blisno pro nome suo, e di altri compagni, nec non Dimitri Zecco pro nome suo, e compagni

Proto Zuanne Raguseo per venerdì di 29 corrente per veder laudar la contratione interposta all'accordo fatto di procuratori con Dimitri Zecco da Vuscopoglie in ... di 27 marzo corrente, col prestito? Di suspender ogni lavoro, e fabrica sino altra decisione della Giustizia, etc.¹³

2) DRŽAVNI ARHIV U ZADRU, ARHIV TROGIRA, kutija 173, Spisi kneza Pietra Marije Cornera (1743.–1745.), svežanj XI. Estrordinario quinto, 16. VIII. 1745.

Constituito in Offitio Ignazio Mazanovich detto Raguseo facendo per se e per il protto Zuanne suo padre, il quale avendo recordato a scarso la fabrica della chiesa parochiale di Blisna che con Michovil? Pletcovich procurator, et Illia Pletcovich detto Spesier zuppano, e Pietro Galich, e Stefano ? detto Pavich giudici di tutto il comun, con conditione che detti villici siano stanti in pronto li dovuti materiali, e venir a lavorare ogni mattina alle dette fabriche, e vedendo occassioni costituite che per incuria e negligenza di detti villici essi costituenti sono soggetti a perder molte giornate, e star ivi per lire 6 a loro disposizione per manchanza di detti villici di venire al lavoro obligatosi, e per non cavar di materiali, e ciò con grave danno, e pregiuditione di essi costituiti perciò protesta col presente alli capi sudetti il pregatoli di tutte le giornate, che perderanno per la manchanza sudetta senza portar lavorare in supra ... di lire 6 al giorno per cadauno ... (*završetak nečitak*).

¹³ U dodatnoj bilješci sa strane navode se datumi u vezi s parnicom. Ivan Raguseo spominje se 4. maggio 1740, kada je vjerojatno upućena neka tužba protiv njega.

Summary

*A CONTRIBUTION TO OUR KNOWLEDGE ABOUT THE CHURCH
OF ST. MARY IN BLIZNA*

Ivan and Ignacije Macanović participated in the building of the new St. Mary church in the village of Blizna in the hinterland of Trogir. In the State archives in Zadar (fond of the city of Trogir) there are some documents dated with the years 1740 and 1745. From these documents it is clear that already in 1740 procurator of the church together with the representatives of the village of Blizna stalled the works around the church. This situation continued also in the following years, which is revealed with the document from 1745. Finally, the result of these obstructions was that in 1757 only apse and some other parts of the church were built.

Blizna, crkva sv. Marije